אידען אויף די גרעניצען פון מדבר סאהארא

א רייזע דורך דעם מדבר.

דער באקאנטער אידיש דייטשער זשורנאליסט דר. לעא שטאהל, פאריזער קארעספאנדענט פון דער פאסישער צייטונג וועלכער האט זיך איצט צוריקגעקעהרט פון א לענגערער רייזע איבער אפריקע, גיט איבער פאר'ן קארעספאנדענט פון דער איטא, זיינע אינטערעסאנטע איינדרוקען פון די פארווארפענע אידישע ישובים אנגעפאנגען פון אלזשיר און פארענדיגט פון דער אנדערער זייט מדבר סאהארא ביי דער גרעניץ פון סודאן.

איינע פון די אנגענעהמסטע ים רייזען איז די 26־שעה'דיגע רייזע פון מארסייל ביז אלזשיר. מען פאהרט ארויס פון מארסייער האפען ביי א נאסען קאלטען וועטער ווען דער טערמאמעטער אויף דער וועטער סטאנציע פון פארט אבוויזט 5 גראד אונטער נול. די פאסאזשירען קומען דאס רוב מיט שווערע פאלטאס און רעגענמאנטלען, אבער וואס מעהר די שיף דערווייטערט זיך פון די אייראפעאישע ברעגען, הויבט מען אן פון זיך אראפווארפען דעם ווינטער. מען שיילט זיך ארויס פון דער שווערער ווינטער הלבשה און מען ווערט פון שעה צו שעה לייכטער, באוועגליכער זוניגער און ניט בלויז קערפערליך נאר אויך אזוי צו זאגען גייסטיג: מען דערשפירט זיך מיט אמאל באפרייט פון דער ציוויליזאציע... פון די שטייפע מנהגים וואס הערשען אויפ'ן לאנד.

דא אויפ'ן שיף וואס פיהרט אויך צו דעם אריענט איז עס נאך קענטיגער, נאך בולט'ער.

אין צווישען דעק טומעלט זיך. די אקיימפאהרענדיגע אלזשיריאנער קריכען דא צוריק אריין אין זייערע היימיש־אראבישע בגדים. אן עלטערער אראבער ווארפט אריין אין ים דעם קאסקעט וועלכען ער האט געטראגען פאר די גאנצע 3 יאהר, וואס ער האט געפעדלט אין אייראפא. זיין רויטע פעסקע וועלכע ער האט די גאנצע גלות־צייט געהיטען ווי א אוצר דערזעהט איצט ווידער די ליכטיגע שיין, ער דעמאנסטרירט דערמיט די העגאמאניע פון מזרח פון דעם הייסען פרומען אריענט.

אנדערש, — איך וואלט באלד זאגען — דאס געגענטייל פיהלט דער אלזשיריאנער איד וואס קעהרט צוריק פון אייראפא. ער פאהרט אין צווייטען קלאס און פארמישט זיך מיט די געסט און טוריסטען און זיפצט שווער אפ קוקענדיג פארבענקט אויף די אייראפעאישע ברעגעס, וועלכע פארשווינדען לאנגזאם פון האריזאנט.

26 שעה נעהמט היינט די נסיעה די נסיעה פון איין וועלט טייל צום אנדערען. נעכטען האסטו געפריהשטיקט אויף דער טעראסע פון א קאפע אויף די רוישיגע גאסען פון מארסייל און היינט, — היינט טרינקסטו דיין שווארצע קאפע אונטער די מעלאנכאלישע קלאנגען פון דער אראבישער מוזיק.

אידען אין אלזשיר זיינען כמעט אלע אייראפעאיזירט. אלזשיר פארמאגט א גרויסע אידישע קהלה וועלכע צעהלט עטליכע צעהנדליג טויזענט מיטגליעדער, דער גרעסטער טייל פון זיי פארנעהמט זיך מיט מסחר איבערהויפט די טעקסטיל בראנזשע, וועלכע ווערט כמעט אויסשליסליך קאנטראלירט פון אידען.

א גרויסער טייל פון די אידען אין אלזשיר און קאנסטאנטין פארנעהמען זיך מיט האנדווערקעריי פון בעסערען סארט. דער בעסטער גוועהר־שמיד פון גאנץ פראנצויזיש אפריקא איז א געוויסער סעניאר מנשה, א רעליגיעזער איד, וועלכער ארבייט שוין אין זיין באריהמטער געוועהר שמידעריי אריבער 45 יאהר.

אין קאנסטאנטין האבען אידען אן אייגענעם מארק, וועלכער איז אפיציעל גוט באלעבט אין די טעג דאנערשטאג און פרייטאג אין די דאזיגע טעג ווערט דער מארק פארוואנדעלט אין א גארטען פון די זעלטענסטע אריענטאלישע בלומען. די אראבער פון דער געגענד ארום קומען שוין אין די פריהע מארגען שעה'ן מיט זייערע אייזעלאך און זייערע ווייבער וועלכע זיינען אנגעלאדען מיט קוישען אויסגעפלאכטענע פון פאלמען בלעטער און אנגעפילט מיט די פארבענרייכע פרעכטיגע בלומען און פיין שמעקענדיגע גרינסען וואס מען קען נאר געפינען אין דעם זוניגען אריענט. זיי ווייסען עס גאנץ גוט דאס אפילו דער ארימסטער איד פון שטאדט וועט ניט פארפעלען באפוצען זיין שבת טיש מיט בלומען.

אידען געפינען זיך דא זייט דעם 14־טען יאהרהונדערט. זיי האבען אנגעהויבען אהער אריינוואנדערען פון שפאניען בשעת עס האבען זיך דארט אנגעפאנגען די גרויסע רדיפות אויף אידען.

מיט די אראבישע שכנים לעבט מען בשלום אבער שטארק פון דערווייטענס. די שנאה פון די אראבער צו די אידען איז שוין גאר אן אלטע.

זי איז אבער אין די לעצטע עטליכע צעהנדליג יאהר פארשטארקט געווארען אזוי צו זאגען אויס קנאה ווייל אין דער צייט ווען דער ארטיגער אראבער ווערט באטראכט אלס א "נייטיוו", און האט ניט קיין וואהל און קיין שטים רעכט, איז דער איד אויף דער גאנצער טעריטאריע פון פראנצויזיש נארד אפריקא א פיעלבארעכטיגטער בירגער און געניסט פון אלע בירגערליכע רעכטען און פריווילעגיעס פונקט ווי דער פראנצויז אדער אן אנדערער אייראפייער.

די אידען דא מיט זייער שארפען חוש פאר בילדונג און ציוויליזאציע האבען גיך איבערגענומען די פראנצויזישע קולטור און ווערען היינט צו טאג באטראכט פאר זעהר וויכטיגע און טיכטיגע מיטהעלפער פון דער פראנצויזישער קאלאניאלער מאכט באזיצענדיג אין איין זייט די קענטנישען און פעהיגקייטען פון דעם אריענטאלען צוזאמען מיט דער קולטור און ציוויליזאציע פון די הערשענדע פראנצויזען. דאס אליין איז שוין א פארשטענדליכע אורזאך צו דער שנאה פון דעם אראבער צום אידען. עס קומט נאך צו די שנאה פון דורות וואס עס הערשט ביים מוסולמאנער צום אנדערש גלויביגען.

צווישען די ארטיגע אייראפייער איז אויך פאראן א שפאר ביסעל אנטיסעמיטען, און יעדערען פון אונז איז אט בעקאנט דער נאמען פון דעם טרויעריג באריהמטען פארביסענעם אידען פיינט, דר. מאל, וועלכער איז צוזיק מיט עטליכע חדשים געשטארבען, אבער דער אנטיסעמיטיזם איז ניט געשטארבען צוזאמען מיט איהם.

אידען צווישען זיך לעבען זעהר גוט.

עס הערשט דא א מוסטערהאפטע אחדות, אידען לעבען דא אין קאמפאקטע מאסען הגם זיי האבע עס ניט נויטיג. על פי רוב וואוינען אידען אין די אייראפייאישע קווארטאלען. א פרעמדען אידען א ניי אנגעקומענעם נעהמט מען דא הארציג ברודערליך אויף.

און אינטערעסאנטען שטריך איז דא צו מערקען צווישען די אידען. אין דער צייט ווען די מענער געהען כמעט אלע אנגעטאן אייראפעאיש, קליידען זיך די אידישע פרויען מעהר בונט אריענטאליש און צייכנען זיך אויס מיט באזונדערס אידישען חן.

אלע אידען דא אן אויסנאהם באהערשען די פראנצויזישע שפראך אבער צווישען זיך רעדט מען א זשארגאן. א מין געמיש פון אראביש מיט העברעאיש, וועלכע די ארומיגע באפעלקערונג פארשטעהט ניט.

פון אלזשיר געהט די רייזע ווייטער מיט א ספעציעלען אויטאמאביל, וועלכער איז אויסגעשטאטעט מיט אלע אבקוועמליכקייטען וואס אן אייראפייער קען נויטיג האבען אויף אזא רייזע.

דער אויטא באוועגט זיך אויף זיינע 6 רעדער פארהעלטניסמעסיג גאנץ גיך. די נעקסטע שטאדט וואו מען שטעלט זיך אפ איז מישעליע, די דאזיגע שטאדט באהאלט זיך טיעף צווישען די הויכע אטלאס געבירגע, די געגענד וואס מיר קענען אלס די ריף־קאבילען, דא וואוינען ניט קיין אראבער און ניט קיין אידען. די גאנצע געגענד איז באזעצט פון די בערבער שבטים, דאס איז א געגענד וועלכע האט די געדיכטעסטע באפעלקערונג פון דער גאנצער וועלט.

די דאזיגע בערבער שבטים וועלכע זיינען א געמיש פון רוימישער שפאנישער און אראבישער אפשטאמונג, זיינען מוסולמאנער, אבער זיי מישען זיך מיט די אראבער ניט אויס.

צו אידען באציהען זיי זיך גאר ניט שלעכט. זייערע גלויבענס גענאסען, די אראבער האבען זיי פיינט. זיי זיינען באקאנט אונטערן ספעציעלען נאמען קאבילים דע דזשורזשורא, זיינען זעהר קריגעריש געשטימט.

דער פראנצויזישער ארמיי איז עס ערשט אין יאהר 1868 געלונגען אהער אריינצודרינגען, אבער פון יענער צייט ביז היינט האבען זיי שוין עטליכע מאל רעוואלטירט און געפרובירט פארטרייבען די פראנצויזען פון זייערע בערג.

דער לעצטער אויפשטאנד איז געווען אין 1916 וועלכער איז פון די פראנצויזען זעהר שנעל אונטערדריקט געווארען.

פון מישעליע געהט די נסיעה ווייטער צווישען די פראכטפולע וועלדער, שעהנע אטלאס בערג און די גליהענדע שטראהלען פון דער אפריקאנישער זון נאך דער אפגעלעגענער נארד אפריקאנישער פארט שטאדט בוזשו.

די שטאדט איז א הונדערט פראצענטיגע טיפיש אראבישע האפען שטאט.

אט אין דעם ווייט ענטלעגענעם האפען לעבען עטליכע הונדערט אידישע משפחות על פי רוב בעלי מלאכות אבער אויסנאהמסווייז זיינען די אידען אין בוזשי, אין געגענזאץ צו זייערע ברידער אין אלזשיראנער שטעדט — שטארק פארמישט מיט דער ארטיגער באפעלקערונג, אזוי דאס איז דעם פרעמדען שווער צו אונטערשיידען פון אן אראבער ביז א אידען.

אבער דאס איז נאר אויסערליך, אין גאס.

אין שטוב דאגעגען אונטערשיידעט זיך דער איד פון זיין אראבישען שכן הן אין ריינקייט און נאכמעהר אין בילדונג. דער איד פיהרט דא א שטרענג טראדיציאנעל אידיש פאמיליען לעבען.

דער גרעסטער טייל פון די דאזיגע אידען פארפעהלען ניט צו באזוכען דריי מאל טעגליך דעם "מידרש" (בית המדרש).

די קינדער לערענט מען דא אידישקייט אויפ'ן אריענטאלישען שטייגער. איהר קומט אריין אין הויף פון "מידרש", טרעפט איהר אן א פאר צעהנדליג קינדערלאך אין די הוילע העמדלאך, זיצענדיג אויף די אויסגעשפרייטע ראנאזשעס מיט די פיסלאך פאהליינט הינטער זיך.

אין דער מיטען זיצט דער רבי אנגעטאן אין א "אבאיע" (א מין אראבישע קאפאטע) אויך אויף דער ערד מיט א קאנטשיק אין האנד און אלע צוזאמען לערנען אויפ'ן קול. און מיט אן אריענטאלישען נגון צו וועלכען דאס אויער פון אן אייראפייער קען זיך זעהר שווער צוגעוואוינען.

קומט אמאל אריין אן אורח, א פרעמדער, גיבען זיי זיך אלע א הויב אויף די פיס גלייך ווי זיי וואלטען זיין אויף שפראנזשינעס און זעצען זיך ניט צוריק אויף זייערע פלעצער ביז יענער, דער פרעמדער, האט זיך ניט אוועקגעזעצט אדער זיך אפגעזעגענט.

און ווייטער געהט די נסיעה.

דער אויטאמאביל באוועגט זיך שווער דורך די זאמדיגע מדבר וועגען. דאס מויל די נאז און ביז טיעף אין האלז איז מען פול מיט אט דעם דינעם שטעכענדיגען מדבר זאמד. איינע נאך די אנדערע ווערען אויסגעליידיגט די פלעשער מינעראל וואסער. פארבייפאהרענדיג באפט מען ווידער א קוק אויף קאנסטאנטין, מען פילט אוים דעם פראוויאנט מאגאזין.

פארנאכט פאהרט צו דאס אויטא, צו דער טויטער שטאדט טעמנא. די שטאדט וועלכע איז אויסגעבויט אין דער צייט פון דער רוימישער הערשאפט, איז ביז מיט עטליכע יאהר צוריק געלעגען טיעף פארשאטען אין די זאמדען פון דער סאהארא, ביז די פראנצויזישע ארכעאלאגען האבען זי ענטדעקט און זי אויסגעגראבען.

די גאסען פון דער דאזיגער געשטארבענער שטאדט זיינען ברייטע אויסגעפלאסטערט מיט פירעקאכדיגע גראניט שטיינער.

אויפ'ן גאסען פלאסטער זיינען נאך דייטליך קענטיג די שפארען פון די רוימישע ראט־וועגענער, ביי די זייטען פון די גאסען זעהט מען די קאנאלען פון הייסע און קאלטע וואסער וועלכע האבען זיך געצויגען פון דער צענטראלער שטאדטישער וואסער לייטונג אין די רייכע פאלאצען פון די רוימישע קאלאניזאטארען. א מאדנע איינזאמקייט געפיהל נעהמט אייך ארום שפאצירענדיג איבער די טויטע גאסען פון דער אלטער גראנדיעזער פאלאסט שטאדט, א פארבלאנדזשעטער שאקאל צוואוינט זיך אין איינע פון די חורבות און אייך דאכט זיך אויס דאס דארט וואוינען די גייסטער פון די ערשטע באוואוינער פון די די פוסטע מאוימדיגע פאלאצען.

א שארפער נאכט ווינט וועלכען מען קען נאר פיהלען אין די טראפישע געגענדען בלאזט אייך אין פנים אריין, איהר פיהלט זיך ווי דערלייכטערט פון דער שווערער משא, פארלאזענדיג די טויערען פון דער דאזיגער גייסטער שטאדט, געגען וועלכער די זאמדיגע סאהארא איז פאר אייך אן אפרוה...

מיט א געפילדער פארשלינגען איצט די זעקס רעדער פון אונזער מדבר אויטאמאביל צעהנדליגער קילאמעטערס. די זון אויפ'ן ווייטען האריזאנט פארגעהט זיך אין פלאמען און ווי דורך א כשוף פאלט צו די נאכט מיט אמאל.

(פארזעצונג אויף זייט 3)

פריהלינג קומט

פון מרים ארלאוו.

אלעס צאפעלט זיך און פלאטערט
אין א לוסטיג פריהלינג טאנץ.
עס האט די זון זיך ערשט צופלאקערט.
— פריהלינג קומט מיט פראכט און גלאנץ!

בערג און טאלען, אלץ באנייטע.
אין דער הויך און אין דער ברייט.
אויפגעוואכטע און באנייטע.
גרינען פעלדער אויסגעשפרייט.

פריהלינג ווייסט ניט פון קיין צוימען.
טראגט ער פרייד פאר אלץ וואס שקלאפט.
נייע וועלטען, האפנונג, טרוימען.
פרייד און ליבע ער באשאפט.

צופלעכט איך מיינע פייער־קרויזען
און טראג צום פריהלינג זיך אליין,
אין מיין הארצען — קוואלען ברויזען! —
כ'וועל דעם טרוים אנטקעגען געהן . . .

דערוואכען, צינדען זיך פארלאנגען,
עס ציהט מיך ערגעץ אזוי ווייט . . .
שאף איך מיינע ליב געזאנגען
לכבוד דער נייער פריהלינג צייט!

ווען און ווי אזוי זיך צו ערגערן!

(א אולטרא פסיכאלאגיש, אנטי־לאגישע לעקציע.)

פון בען געלינג.

דאס ערגערן זיך, מיינע קלוגע לעזער, איז א פסיכאלאגישע נויטווענדיגקייט. פאראן מענשען וואס קענען ניט לעבען אהן א ביסעל ערגעניש. זיי האבען דערפון הנאה... ביי אזא מענשען, ווען עס געהט אוועק א טאג אהן ערגעניש, ערגערט דאס איהם צום טויט... אבער ערגערע, ערגערען זיך אלע, סיי די, וואס ערגערען זיך, ווייל זיי ערגערען זיך, און סיי די, וואס ערגערען זיך בלויז דערפאר, ווייל זיי האבען זיך ניט פארוואס צום ערגערען...

דאס ערגערען זיך איז אלט ווי די וועלט.

שוין אדם הראשון האט זיך געערגערט, וואס זיין ווייבעל פארברייענגט מיט א שלאנג... אבער, ווען, און ווי אזוי זיך צום ערגערען, דאס מיינע קלוגע לעזער, איז שוין א קונסט, ריכטיגער געזאגט, א וויסענשאפט. מען דארף עס קענען. עס איז דעריבער זעהר וויכטיג פאר אייך, מיינע קלוגע לעזער, אז איהר זאלט אייך באקענען מיט דער ערגערניש סיסטעם, פון פראפעסאר "יאדע־ניט"...

איהר קענט אייך ערגערען, זאגט ער, צו יעדער צייט, אבער די בעסטע צייט איז, ווען איהר שטעהט אויף, אויף דער לינקער זייט . . .

ערגערט אייך קיינמאל ניט, ווען איהר זייט "ביזי", אזא ערגעניש איז ניט מעהר ווי אן אפקומעניש, אויב איהר ווילט ריכטיג הנאה האבען פון אייער ביסעל ערגעניש, מוזט איהר באשטימען א ספעציעלען טאג פאר דעם, סטאפען פון דער ארבייט, זיך אוועקזעצען אין א באקוועמען שטוהל, און זיך נעהמען ערגערען. לאנגזאם, ניט געאיילט זיך... האט ניט קיין מורא, די ערגעניש וועט פון אייך אזוי שנעל ניט אפטרעטען... אין טאמער זייט איהר פון די מענשען, וועלכע ערגערען זיך, ניט נאר פאר זיך אליין, נאר פאר יענעם אויך, וועט איהר עס ניט מאכען אין א טאג... איהר וועט מוזען ארבייטען "אווער־טיים"...

סיידען איהר האט אין גאנצען קיין ארבייט ניט, דאמאלסט קענט איהר זיך ארומגעהן, טאג איין, טאג אויס, איבער גאט'ס שעהנער וועלט, און זיך ערגערען וויפיעל אייער הארץ גלוסט...

דאס וואס איהר ארבייט ניט, דאס דארף אייך איינגאנצען ניט ערגערן, נישקשה, איהר זייט ניט דער איינציגער וואס ארבייט ניט. פרעזידענט הואווער טוט אויך גאר ניט . . . און ערגערט זיך גאר ניט . . . ארער נעמט צום ביישפיל אזעלכע ערגערניש אורזאכען, ווי "קריזיס", "רעגיסטראציע", גרעפט אדמיניסטראציע", פון אזעלכע זאכען ערגערען זיך בלויז קבצנים, *שנארערס... און אנשטענדיגער, בכבוד'יגער מענש, פארנעמט זיך ניט מיט אזעלכע נארישקייטען... "בארערט" זיך אינגאנצען ניט מיט דעם, צו דעם קענט איהר אימיצען דינקען, וואס זאל זיך ערגערען פאר אייך... אויב איהר ווילט שוין דורכאוים זיך ערגערען וועגען דעם, אגב, וועט איהר העלפען דורך דעם באזייטיגען די ארבייטסלאזיגקייט... מענשען געהען ארום און ערגערען זיך וואס זיי ארבייטען ניט, זאלען זיי כאטש קריגען באצאלט דערפאר... דאס איז אלץ גערעדט, ווען איהר ווילט פטור ווערען פון אייער ערגערניש, אבער, אויב איהר זייט פון יענע וואס האבען הנאה פון ערגערען זיך, טא, ערגערט אייך געזונטערהייט... צו יעדער צייט... און לאזט אייך וואוילגעהן... און איצט קומען מיר צו דער וויכטיגסטער פראגע, ווי לאנג דארף זיך א מענש ערגערען?

פראפעסאר גרין־גאל, האט פעסטגעשטעלט, אז מען דארף זיך ערגערען ביז מען בלייבט אהן א גאל... א מענש אהן א גאל, זאגט ער, קען זיך מעהר ניט ערגערען...

דער סך הכל פון מיין היינטיגער לעקציע איז, אז אויב איהר ווילט זיך ערגערען נאך די אויבענגעבראכטע כללים, האט איהר א שאנס צו בלייבען אהן א גאל, און זיך פארשפארען איינגאנצען צו ערגערען... און אויב מיין לעקציע, געפעהלט אייך נים, ערגערט אייך ניט, עס האט געקענט זיין נאך ערגער . . .

אן אטוואצקער איד פארקויפט זיין עולם־הבא פאר פינף זלאטעס

אין אטוואצק (ביי ווארשא) רעדט מען איצט וועגען דער פאלגענדער געשיכטע:

די טעג זענען פארגעקומען וואהלען צו דער קהלה. עס זענען געשטאנען פארזאמעלט מענשען און דיסקוטירט ווער עס וועט ווערען דאזאר און ווער ניט.

פון דעם ענין „וואהלען איז מען אריבער צו דעם ענין „רעליגיע". אין דעם שמועס האט אויך אנטייל גענומען דער פארטיער פון אן אטוואצקער פענסיאנאט ה' דוד זילבערשפאן און דער דראזשקאזש העניך שניידער.

אין מיטען רעדען רופט זיך אפ דער פארטיער: „געהט שוין מיט דער רעליגיע, איך גלויב ניט און קיין זאך. איך פארקויף אייך מיין עולם הבא פאר פינף זלאטעס".

אין אנפאנג האט דער עולם געמיינט אז ער מאכט שפאס, ווען ער האט אבער נאכמאל זיינס באשטעטיגט, האט דער דראזשקאזש העניך שניידער א זאג געטאן:

— איך גיב פינף זלאטעס — און באלד טאקע ארויסגענומען פינף זלאטעס און באלד אויפ'ן ארט איז געווארען אונטערגעשריבען אן „אפמאך" מיט פאלגענדע ווערטער:

יום ד' לסדר נשא שנת תרצ"א, אטוואצק.

אני החותם מטה מכרתי את חלקי חלק עולם הבא לה' הנך בן זלמן שניידער במחיר 5 (חמשה) זלאטעס.

(—) דוד בן מאטל זילבערשפאן.

דערויף האבען זיך אויך געחתמ'עט צוויי עדות, די ה'ה נחמן ראזענבערג און העניך פאגעל.

נאך דער צערעמאניע האבען אלע דראזשקאזשעס געמאכט זייער חבר אן אוואציע און מען האט איהם הויך אפגעגעבען מזל טוב.

נאכדעם זענען חברה אוועק אין לאפאטעסצוקערניע און דארט האט דער דראזשקאזש געשטעלט צום טיש טיי מיט טשאסטקעס פאר זיינע קאלעגען דראזשקאזשעס און געוואונשען מזל טוב.

די געשיכטע האט זיך באלד צוטראגען איבער גאנץ אטוואצק, און יעדער רעדט דערפון.

דאס אינטערעסאנטסטע דערביי איז וואס ביידע צדדים זענען צופרידען מיט'ן מסחר, דער קויפער — וואס ער האט פאר אזוי ביליג אריינגעכאפט א חלק עולם־הבא, און דער פארקויפער — וואס ער האט אריינגעכאפט אזא לייכטען פארדינסטעל.

THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
N. FRIEDLAND, President
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO, ONT. 25

א פינאנציעלער באריכט מיט וועלכען מען מעג שטאלצירען

מיט עטליכע טעג צוריק האט דער טאראנטאר פינאנץ קאמישאנער, מר. דזשארדזש ווילסאן, פארעפענטליכט זיין באריכט פאר'ן פארגאנגענעם פינאנציעלען יאהר. דאס הייסט, פאר'ן יאהר 1930, וועלכער איז געווען אונטער'ן רעזשים פון מעיאר וועמפ און זיין אדמיניסטראציע.

אין דעם אנגעגעבענעם יאהר האט די שטאדט אריינגענומען א סומע פון 38,682,700 דאלאר, און האט אויסגעגעבען מיט 614 טויזענט דאלאר ווייניגער. דאס מיינט, אז די שטאדט האט אויסגעגעבען עטוואס איבער 38 מיליאן דאלאר פאר'ן יאהר.

א שטאדט ווי טאראנטא, וועלכע פארנעמט א שטח פון 34 סקווער מייל, מיט א באפעלקערונג פון 621,596, און האט אן אסעסמענט ווערט פון איבער א ביליאן דאלאר מוז האבען א הוצאה פון איבער 38 מיליאן דאלאר. אינטערעסאנט איז אבער זיך אפצושטעלען און באטראכטען אויף וואס, און ווי אזוי טאראנטא האט אויסגעגעבען דאס געלט וואס זי נעמט אריין פון די שטייער־צאלער.

קוקט מען איבער גענוי די ציפערען פון די אויסגאבען, וועלכע טאראנטא האט געמאכט, מוז מען קומען צום שלום, אז די איינוואוינער פון שטאדט מעגען שטאלצירען מיט דעם אופן ווי אזוי און פאר וועלכע צוועקען זייערע שטייערען ווערען פארוועגדעט.

אום יעדער איינער זאל גענוי באגרייפען די אויסגאבען און זיך ניט דארפען גריבלען אין ציפערען, וועלען מיר אנווייזען ווי אזוי איין דאלאר ווערט איינגעטיילט אין די הוצאות פון שטאדט.

34 און א פערטעל סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען אויף בילדונג, אויפצוהאלטען שולען. אין דעם איז אריינגערעכענט קאמערציעלע, טעכנישע, אינדוסטריעלע און הויך־שולען.

16 און א האלבען סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען אויף דער אויפהאלטונג פון פייער און פאליציי דעפארטמענטס.

עלף סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען אפצוהיטען דאס געזונטהייט פון דער באפעלקערונג און די סאניטאציע אין שטאדט.

9 און א האלבער סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען אויף צו פלאסטערען גאסען, און הויי־וועיס אין און ארום שטאדט.

7 מיט א פערטעל סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען אויף אונטערשטיצונג, אריינגערעכענט ארימע האספיטאל פאציענטען און עלטער פענסיע.

פינף סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען אויף פארקס אין שטאדט און זייער אפהיטונג.

פון דעם איז צו זעהן, אז 83 סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען פאר די אויסשליסליכע נוצען פון יעדען בירגער. שולען, פארקס, פייער און פאליציי פראטעקציע, סאניטארישע אויפפאסונג, פארקס און סאציאלע ארבייט. דאס זענען זאכען אהן וועלכע קיין ציוויליזירטע שטאדט און קיין ציוויליזירטע מענשען קענען ניט אויסקומען. בלויז 17 סענט פון יעדען דאלאר ווערט אויסגעגעבען אויף די אנדערע הוצאות פון שטאדט, וועלכע זענען נויטיג אום אנצופירען און אנהאלטען א גוטיגע אדמיניסטראציע.

דער שטאדטישער חוב, ווייזט דער פינאנציעלער באריכט, איז עטוואס איבער 63 מיליאן דאלאר. וועלכער איז אין פארגלייך מיט אנדערע שטעדט פון טאראנטא'ס גרויס, א זעהר מעסיגער. און־דערפאר איז טאראנטא'ס קרעדיט זעהר גוט אויפ'ן פינאנציעלען מארק.

אין דעם זעלבען פינאנציעלען יאהר, ווייזט דער פינאנץ קאמישאנער אין זיין באריכט, האט די שטאדט באצאלט א חוב פון איבער צוויי מיליאן דאלאר איידער דער חוב איז פעליג געווארען.

נעמענדיג אין אכט, אז טאראנטא אפערירט איר אייגענע טראמוויי סיסטעם (סטריט קארס) און איר אייגענע הידרא עלעקטריק, צוויי אונטערנעמונגען, וועלכע זענען פארבונדען מיט צענדליגע מיליאנען דאלאר, איז ניטא קיין אורזאכע פארוואס יעדער בירגער זאל זיך ניט גראטולירען מיט אזא פינאנציעלען באריכט. און פינאנץ קאמישאנער ווילסאן מעג זיכער גראטולירט ווערען. מיט אזא באריכט וועלכען ער האט פארעפענטליכט דעם ערשטען יוני, 1931. די שטאדט האט אין אים א פעהיגען און איבערגעגעבענעם שומר פון דער שטאדט קאסע.

אפגעשטעלט מלחמה געפאר בלויז אויף איין יאר

ווי מיר האבען שוין אנגעוויזען אין נעכטיגען עדיטאריעל, איז געווען צופיעל צו דערווארטען, אז פרעזידענט הואווער וועט מאכען א צו־ראדיקאלען שריט אויפ'ן געביט פון רעדוצירען די מלחמה חובות.

מיר האבען אנגעוויזען, אז וואלטען די מלחמה חובות אפגעשאפען געווארען, וואלט דערמיט אפגעשאפען געווארען דער עקאנאמישער קריזיס, וועלכער דריקט יעצט אזוי שטארק די גאנצע וועלט. אבער ווי עס איז געזאגט, האט קיינער ניט דערווארט א צו־ראדיקאלען שריט פון דעם פרעזידענט. דער פרעזידענט האט אנאנסירט, אז אמעריקע שטימט צו צו א מאראטאריום אויף א יאר. דאס מיינט, אז אין די קומענדע צוועלף חדשים וועט קיין לאנד ניט דארפען צאלען קיין מלחמה חובות און אויך ניט קיין פראצענט.

דייטשלאנד איז איבערגליקליך מיט דער דאזיגער נישטיגער הנחה, וויל אפלייגען מיינט דאך ניט מער ווי פארציהען די קרענק, וועלכע וועט מיט א יאר שפעטער זיך אפרופען, נאך אפשר מיט מער שטארקייט. דערווייל פרעהט מען זיך. ווייל מען ווייסט אז קוים האט מען אנגעהויבען אנערקענען דעם פאקט, אז מלחמה חובות און רעפעראציעס זענען ניט אין דער זעלבער קאטעגאריע ווי געווענליכע קאמערציעלע חובות. דאן וועט מען שוין אויך מוזען אנערקענען דעם פאקט, אז דאס זענען בכלל קיין חובות ניט. נאר קאנטריבוציע פון א באזיגטען צו א זיגער. און רוב אין מלחמה צייט, פאר וועלכע דער פראצענט האט שוין לאנג אפגעצאלט דעם קרן.

קיין פארלירער דורך דעם מאראטאריום זענען כמעט ניטא. די איינציגע וועלכע געווינט פון דעם איז דייטשלאנד. זי האט אין די קומענדע צוועלף חדשים געדארפט איינצאלען 247 מיליאן דאלאר, וועלכע זי וועט יעצט אויף דער ווייל ניט צאלען. און אין צייט פון יאר וועט מען ווארשיינליך קומען צו א ווייטערער פארשטענדניש.

וואס עס איז ווירקליך אויפגעטאן געווארען דורך פרעזידענט הואווער'ס פלאן איז, אז די מלחמה, וועלכע האט באדראהעט די גאנצע וועלט, איז אפגעלייגט געווארען אויף א יאר. ווייל וואלט הואווער ניט געקומען מיט זיין פלאן, וואלט זיכער די וועלט אריינגעווארפען געווארען אין א מלחמה. דאס איז געווען אונפארמיידליך. רעוואלוציעס און בלוט־פארגיסונגען, וועלכע האבען צו זיך קיין גלייכען אין דער געשיכטע, וואלטען געווען די פאלגען פון יעצטיגען קריזיס.

הואווער האט עס יעצט אפגעשטעלט. אבער בלויז אויף א יאר.